

דרכי היתר להוצאת פירות שביעית אל מחוץ לארץ

א. מקור הדין

במשנה (שביעית פרק ו' משנה ה') מפורש: "אין מוציאים שמן שרפה ופירות שביעית מהארץ לחוצה לארץ". ובירושלמי שם מחלוקת בענין מקום ביעור של פירות שיצאו: "תני: פירות הארץ שיצאו חוצה לארץ מתבערים במקומם דברי רבי שמעון, רבי שמעון בן אלעזר אומר: מביאם לארץ ומבערם". ומפשט הסוגיא משמע שאין איסור בעצם ההוצאה, משום שקשה להניח שהברייתא תדון ביצאו באיסור, מבלי לתת רמז שאין רוח חכמים נוחה מעצם המעשה.

מחלוקת זו הובאה גם בבלי במסכת פסחים (נב ע"ב) ושם אף נפסקה בה הלכה. וכך נאמר בגמרא שם: "תנו רבנן: פירות שיצאו מארץ ישראל לחוצה לארץ מתבערים בכל מקום שהם, רבי שמעון בן אלעזר אומר: יחזור למקומם ויתבערו, רב ספרא נפק מארץ ישראל לחוצה לארץ. הוה בהדיה גרבא דחמרא דשביעית. לוו בהדיה רב הונא בריה דרב איקא ורב כהנא. אמר להו: איכא דשמיע ליה מיניה דרבי אבהו הלכה כרבי שמעון בן אלעזר או לא? אמר ליה רב כהנא: הכי אמר רבי אבהו: הלכה כרבי שמעון בן אלעזר. אמר ליה רב הונא בריה דרב איקא: הכי אמר רבי אבהו: אין הלכה כרשב"א. אמר רב ספרא: נקוט הא כללא דרב הונא בידך, דדייק וגמר שמעתתא מפומיה דרבי כרחבה דפומבדיתא." ע"כ לשון הגמרא.

מפשט הגמרא נראה לכאורה כי אין איסור בעצם ההוצאה, שהרי רב ספרא הוציא יין של שביעית לחוץ לארץ, שכן לפי המתבאר שם הבעיה מתמקדת רק בשאלת הביעור. אך לא כך הבינו התוספות ותוספות הרשב"א ותוספות רבנו פרץ שהקשו על רב ספרא, ודבריהם יבואו בע"ה להלן.

ב. לאחר ביעור

דרך מיוחדת בהבנת האמור במשנה שאסור להוציא פירות שביעית לחו"ל מסתמנת בדברי הר"ש, שגם הוא התקשה מהאי עובדא דרב ספרא, ואלה דבריו שם בפירושו המשנה:

"דבר תימה: למאן דפסק בפרק מקום שנהגו הלכה כרבי שמעון בן אלעזר, היכי שביק מתניתין? משמע שהר"ש הבין כי איסור הוצאת פירות שביעית הוא דווקא למי שסובר שמתבערים בכל מקום שהם, והיינו שהחיוב העיקרי והראוי שעליהם להתבער בארץ ישראל - בארצך תהיה כל תבואתה לאכול, אלא שמאחר ויצאו אין מחייבים אותו לחזור ולהחזירם, לכן לכתחילה אין להוציאם לחו"ל. ואילו לדעת

רבי שמעון בן אלעזר שחייב לבער את הפירות בארץ, אין איסור בעצם ההוצאה לחוץ לארץ שכן אם לא יספיקו לאוכלם בזמן יחזירו לארץ לצורך הביעור. ותירץ הר"ש: "שם לכתחילה אפילו רבי שמעון בן אלעזר מודה דאין מוציאם אפילו קודם הביעור". נמצינו למדים מדבריו נקודה חשובה שלאחר הביעור כשכבר נתקיימה בפירות מצות הביעור, ומאז מותר לחזור ולזכות בהם, כדנקטינן להלכה לכולי עלמא מותר להוציא פירות שביעית לחוץ לארץ. והיינו בגוונא שבזמן הביעור היו הפירות בידי אוצר בית דין, או בידי אדם פרטי שהפקירם וחזר וזכה בהם, שמאז והלאה מותר גם להוציא לחוץ לארץ. כך עולה אף מן הרא"ש (ולענין זה אין נפקא מינה בכל שינויי הנוסחאות בדברי הר"ש והרא"ש, עיין בספר שנת השבע לרה"ג קלמן כהנא שליט"א עמוד קס"ג ובמשנת יוסף כאן (פרק ו' משנה ה, חלק ב' דף קנ"ח).

ועיין ברמב"ם (פרק ה' הלכה יג'): "פירות שביעית אין מוציאם אותם מהארץ לחוצה לארץ ואפילו לסוריא. ואין מאכילים אותם לא לגוי ולא לשכיר". ויתכן שלאחר הביעור (אם כי נקטינן בעצם הביעור שלא כרמב"ם), מותר אף למכרם לגוי. כשם שמותר להוציאם לחו"ל, כי י"ל שהסברא בזה שלאחר שכלה לחיה מן השדה וכלה אף מן הבית, פקעה קדושה שביעית מן הפירות אזי אף איסור סחורה לא שייך.

על סמך העולה מן האמור דלדעת ר"ש שאיסור הוצאת פירות לחוץ לארץ תלוי בדין ביעור. פסק הרידב"ז (על פאת השולחן סי' כ"ד) וז"ל: "על פי דברינו דכל עיקר האיסור להוציא לחוץ לארץ פירות שביעית בזמן הזה הוא משום הביעור, אם כבר נתקיים ביעור כמו שמקלים וסומכים על הנך מרבואתא ז"ל דמפקיר וחזור וזוכה בהם, כשעשה זאת בארץ ישראל ונתקיים על ידי הפקר ולבהמתך ולחיה אשר בארצך, אחר כך כשזוכה בהם - מותר להוציאם לחוץ לארץ". (והוסיף: "וימכרם שם בחוץ לארץ בהבלעה, דימכור ביחד גם יין של שאר השנים, ויבלע דמי היין של שביעית ביין של שאר השנים. וכן הסוחר השני שמוכר על יד על יד ימכור גם באופן זה... וכשמוציאים מארץ ישראל צריך המשגיח לחתום בחתימתו, שהיין הוא של שביעית כדי שישמרו ישראל בקדושה וכו'").

ברם הסתמכותו של הרידב"ז על הר"ש יכולה להיות מובנת רק עקב צורך גדול ובהסתמכות על דעה אחת בשביעית בזמן הזה שהיא דרבנן. שהרי ישנן סיבות נוספות לאיסור, ואדרבא, דווקא לשיטת הר"ש שאף לדעת רבי שמעון בן אלעזר אין להוציא פירות שביעית לכתחילה יש מקום לומר שהסיבה אינה משום ביעור, ושם האיסור נובע מן החובה לשמור על קדושת פירות שביעית ומשום כך אין להוציאם לטומאת ארץ העמים. וכך משמע מן הרמב"ם שמגה (פרק ה' הלכה יג') יחד את איסור ההוצאה לחוץ לארץ ואת איסור נתנת הפירות לנכרי לאכילה. ולפי זה אין כל הבדל בין קודם ביעור ולאחר ביעור, אלא אם כן נאמר שהביעור מפקיע קדושת שביעית מן הפירות לענין וכבר נגענו בזה לעיל וזאת לא שמענו. וקשה לחדש כן מדעתנו בפרט שהרידב"ז עצמו הרי לא ס"ל הכי, שמצריך להתנהג בפירות בקדושה.

כמו כן בדרשה בתורת כהנים על הפסוק (בהר א' ט') כתבו גם הר"ש וגם הראב"ד שטעם האיסור הוא "שלא יתחלפו בפירות חוץ לארץ ויהא נוהג בהם

מנהג חולין". גם לפי טעמים אלה אין לראות הכולל בין קודם הביעור לאחרי הביעור. ונמצא שאף לדעת הר"ש אין חובת ביעור הטעם היחיד לאיסור הוצאה לחוץ לארץ.

גם ערוך השולחן לא הסכים להסבר התולה הכל בביעור וזה לשונו: "כתבו המפרשים (ר"ש ורע"ב) דהטעם משום דהביעור צריך להיות בארץ ישראל וכן משמע בפסחים. אבל אם כן הוה לה להמשנה לבאר דהאיסור הוא רק בזמן הביעור. וגם מהרמב"ם שם שכתב סתם... מבואר להדיא דעל כל השנה קאי. והטעם נראה לי שחששו שבחוץ לארץ לא ישמרו הדינים הנהוגים בפירות שביעית".

מכל מקום כיון שדעת הר"ש במשנה שטעם האיסור הוא מחמת הביעור, וכן כתב הרא"ש ור"ש סיריליאו שסיבת האיסור ליצא פירות שביעית הוא משום שהביעור צריך להיות בארץ וכן פירש ר"ע ברטנורא, נראה דבמקום צורך גדול אפשר לסמוך עליהם לייצא לאחר הביעור, ובתנאי שתישמר קדושת שביעית וכמו שכתב הרידב"ז.

ג. קודם ביעור

לכאורה יש מקום לומר כי לפי שיטה זו יהיה מותר להוציא פירות שביעית גם קודם הביעור אם מוציא כמות קטנה ואם אכן מוכטח הוא שיסיימנה קודם הגיע זמן הביעור.

כך אכן כתב מרן הרב קוק זצ"ל לדעה זו וזה לשונו (שבת הארץ פרק ה' הלכה יג'): "ויש מי שנראה מדבריו, שאין איסור להוציא פירות שביעית מארץ ישראל לחוץ לארץ יותר מפירות של כל השנים... ועל פי האופנים המותרים להוציא פירות הארץ לחוצה לארץ תמיד, לדעה זו מותרים גם כן פירות שביעית להוציאם עד זמן הביעור. שמזמן הביעור ואילך, שנתחייבו בשרפה לדעה זו, מתחיל איסור הוצאה לחוץ לארץ, ומאז הוי כמו שמן שרפה ושאר קדשים, שגם כשנפסלו וצריכים ביעור, מתבערים בקדושה". אלא שהרב קוק זצ"ל תולה דעה זו בשיטה הנוקטת שביעור הוא בשרפה. ממילא ברור שלדינא כיון שלא קיימא לן כדעה זו אין כל היתר להוציא הפירות לחוץ לארץ. אבל מקורו אינו ברור, * ולכן נראה דגם לפי מי שסובר שביעור הוא בהפקר, אפשר לייצא קודם הביעור, כמו שכתבנו לאותה שיטה שאפשר ליצא אחר הביעור.

מכל מקום לאפשרות של הוצאה לפני זמן הביעור לא הסכימו הרידב"ז, הרב קוק ומשנת יוסף. וראה במשנת יוסף שם (דף קס"ב) שהביא ראייה בשם ספר "תורת השביעית" שאף הר"ש לא התיר קודם הביעור. שהרי הר"ש תירץ את קושיות התוספות איך הוציא רב ספרא פירות שביעית לחוץ לארץ שרב ספרא שוגג היה. (וכך כתב גם בתוספות הרשב"א פסחים שם המיוחס לר"ש משאנץ וגם בפירושו למשנה שהובא לעיל). ואילו היה מותר לדעת הר"ש להוציא לפני הביעור, יכול היה

* מקורו ברור, והוא מ"בית ישראל" של בעל פאה"ש שם כפי שצויין בשכה"א במקום ז"ל הבי"ש בנידון: "ולתי ראשון דריב"א נ"מ לדינא דמה שאסור להוציא היינו לאכילה אבל לסחורה מותר וכי' והיינו מש"כ בסוכה בכדים שנו והוא ג"ס שזהו דבר מועט וכמ"ש

לחרץ שרב ספרא הוציא זמן רב קודם הביעור, כך שלא היה לו לחשוש. מכאן שאף לר"ש אין היתר להוציא פירות לחרץ לארץ קודם הביעור. לכן נראה שאין לסמוך על כך ואין ליצא פירות שביעית קודם ביעור.

ד. סחורה מותרת

כאמור לעיל התוספות הקשו על רב ספרא שהוציא יין של שביעית לחרץ לארץ ממשנתנו. והם משיבים שתי תשובות: "התם מיירי לאכילה ורב ספרא אפיק לסחורה דיש סחורה שמותרת. אי נמי בשוגג הוציאו". לפי התירוצי השני אין כל היתר להוציא פירות שביעית לחרץ לארץ. לפי התירוצי הראשון, באותו אופן בו מותרת סחורה, בו גם מותר ליצא ולפי"ז כשם שמותר לסחור מעט מעט, כגון שקטף לעצמו מזון שלש סעודות והותיר או התחרט, שמותר למכרם בארץ, כך גם יכול להוציאם לחרץ לארץ. וכן בדרך של בהבלעה. ויש להוסיף שלפי זה יתכן שאף לאוצר בית דין עצמו יהיה מותר ליצא, כיוון שבארץ מותר להם למכור במידה, במשקל בית דין ובמנין (לפי הכרעת החזון איש) על מנת לגבות את ההוצאות, הוא הדין שיהא מותר להם אף לייצא.

ברם, פאת השולחן (סימן כד, בית ישראל סימן קטן נו) שדי נרגא בתירוצו זה של התוספות. לדעתו תירוצו זה המתיר להוציא לחרץ לארץ לסחורה בדרך המותרת אינו נכון להלכה. אך הרידב"ז לא הסכים עמו, סתר את קושיותיו וכתב שאין לדחות את דברי התוספות והסיק: "היוצא לנו מזה להלכה, דלמכור לסחורה מותר כשיש בידו מעט על סחורה, כדעת התוספות ז"ל קודם זמן הביעור".

גם החזון איש (סימן יג' אות ד') התקשה בדברי התוספות והגיע למסקנא שטעות סופר יש בו והפך את לשונו, וזה לשונו: "תוספות ד"ה רב ספרא וכולי ותירץ דהתם מיירי בסחורה ורב ספרא אפיק לאכילה. כך נראה דצריך לגרוס. דאין סברא שיהא מותר להוציא לסחורה ויהיו הלוקחים מותרים לאכלם והוא עצמו אסור ליה להוציא לצורך מזונו בדרך. ועוד, בפשוטו רב ספרא אפיק לנפשיה ולא למכור. אבל נראה דטעות סופר הוא, וכוונתם לפרש שלא אסרו חכמים

הכ"מ שם. אך ח"י זה אינו עיקר. דהא תניא בב"ב צ' ת"ר אין מוציאין פירות מא"י דברים שיש בהם חיי נפש וכו' הרי דבלא שביעית אסור, וסתמא קתני משמע אפ"י דבר מועט וכו'. ולח"י ב' שהוא שיטת הר"ש דלכתחילה אסור בכל גוונא ליכא לאקשווי מאי קמ"ל בשביעית דאין מוציאין דהא בלא"ה אסור להוציא לחו"ל פירות מא"י. דבאמת שם במתני קתני בחד בבא עם שמן שריפה, משמע דשמן שריפה דלשריפה עומד, וקמ"ל דאסור להוציא לשריפה בחו"ל כמ"ש הר"ש משום מעלה בקדשים שישרפוהו בא"י, וכן פירות שביעית מיירי בכה"ג אחר הביעור. ולדעת רבינו והראב"ד לשריפה עומד, ויתבער בא"י ולא בחו"ל, וא"כ טובא קמ"ל וכו' וכו'. והרהמ"ח דידן שליט"א לא עיין במקור, והוקשה לו. וכל השיטה להתיר הוצאה אחרי זמן הביעור היא חידושו של הרידב"ז, ולפי האמור אין לזה מקור איתן אלא שכפי שכבר ציין בשבה"א שם, לפי פ"י זה של הבי"ש אין איסור מיוחד של הוצאת פירות שביעית לחו"ל, אלא איסורו מכות הדין הכללי שאין מוציאין פירות שיש בהם חיי נפש מא"י לחו"ל. וע"כ עפ"י אותם אופנים שמותר להוציא בכל השנים, אף בשביעית לא נאסר העורר

להוציא אלא על מנת למכור, ובמכר מעט דמותר לו למכור, מכל מקום להוליך לחוץ לארץ לשם מכירה אסור. לפי דבריו אין כל היתר למכור פירות שמוציאים לחוץ לארץ.

אך את קושיותיו ניתן לפרק. דהנה באמת אין סברא לומר שלאכול את אותה מעט שהוציא אסור ולמכור על מנת שיאכלו אחרים — מותר. אולם, כוונת התוספות לאמר שכל שמותר להוציא לסחורה מותר אף להוציא לאכילה. אבל מה שאסור לסחור בו, אסור אף להוציאו על מנת לאכלו בחוץ לארץ. לכן כמות קטנה שמותר לסחור בה, מותר אף להוציא אותה, וי"ל דרב ספרא אכן הוציא לצורך עצמו כמות קטנה שכמותה מותר גם למכור ומאחר שכדברי התוספות כתבו גם בתוספות ברשב"א ובתוספות רבנו פרץ אין לטעון שטעות סופר נפלה בכלם, ויש לקיים דברי התוספות.

ונראה שהיתר זה להוציא לסחורה, אינו רק כאשר מוציא כמות שמצד גודלה מותרת, אלא כל דרך של סחורה מותרת, מותר גם להוציא בדרך זו. ראה מה שכתב מרן הרב קוק בשבת הארץ שם: "ויש אומרים שבאותם האופנים שיש בהם היתר לעשות סחורה בפירות שביעית — מותר להוציאם לחוצה לארץ לסחורה כזאת. והאופנים המותרים בסחורה בפירות שביעית הם: או בדבר מועט כדי ערך מזון שלש סעודות, או כשלקח לעצמו והותר, שמותר למכור את המותר... ויש אומרים שעיקר איסור סחורה הוא דווקא כשלוקט את הפירות של שביעית והוא בעצמו מוכר אותם, אבל אם הוא נותן לאחר, ואחר מוכרם — מותר, ואפילו אם האב לוקט ובנו מוכר על ידו — גם כן מותר... ומותר לאחד שלקט לעצמו למכור גם כן את מה שלקט הוא — בהבלעה של המכירה, שמוכר בה את מה שלקטו לאחיו. ולפי זה נראה דכל שכן שמותר לעשות סחורה בפירות שביעית בהבלעה, שמוכר לו ביחד עם פירות שביעית, פירות שאינם של שביעית, או דברים אחרים שאין בהם איסור סחורה... אלא שאפילו באופנים המותרים, אסור לקבוע את עצמו למכור תמיד כל שעה במקום אחד." עכ"ל.

לפי זה, דרך זו של ייצוא בדרך המותרת לסחורה שכתובה התוספות, תוספות הרשב"א (לר"ש משאנץ) ותוספות רבינו פרץ היא דרך נוספת להיתר, ובלבד שימכור בהבלעה. ובשעת הדחק יסמוך על התוספות שהתירו לאחר, שאינו הקוטף, למכור, ומכל מקום יש לשמור על קדושת הפירות, ויש לאבטח שימכרו כל הפירות ליהודים ולא לנכרים, וגם ידאגו למכור כל הסחורה מיד, בכמויות קטנות (ג' סעודות) כדי שלא יתחייבו כביעור.

ה. אוצר בית דין

כיון דאתינן להכי נראה לחדש ולאמר, שכיום שנהוג לחלק את היבול בשווקים דרך אוצר בית דין, ובית הדין גובים עבור הפירות את הוצאות העבודה של הפועלים, ומוכרים בדרך זו את כל פירות המטע בשווקים רבים בארץ. והסכימו לאופן זה כל גדולי דורנו, וכך נוהגים כולם. לפי זה יהיה מותר לאוצר בית דין אף לייצא את הפירות לחוץ לארץ.

היתר לייצא דרך אוצר בית דין הוא גם על יסוד סניף נוסף, כמו שכתב בשו"ת

משנת יוסף (חלק ב' סימן כו') בשם הגר"פ עפשטיין זצ"ל, שדעתו היתה להתיר לייצא על ידי אוצר בית דין, כיוון שהאוצר בית דין אין צריך ביעור, מאחר שהם הפקר, והם נחשבים כמבוערים מן הבית (רמב"ן בפרשת בהר). ועיין עוד במשנת יוסף שם שבית דין צריכים לחלק את הפירות מזון של סעודות לכל אחד, כך שהפירות לא יחויבו בביעור בחוץ לארץ.

גם בדרך זו יש לדאוג שהפירות יגיעו לידי יהודים, ולא ימכרו יותר משלש סעודות לכל ויצויין שהם פירות שביעית, וינהגו בהם בהתאם.

ו. צידה לדרך.

אדם שלוקח אתו מעט פירות עד שלש סעודות, אינו מתחייב בביעור ומותר לו לפי ר"ש וסיעתו, על פי ביאור דבריו ברידב"ז להוציאם לחוץ לארץ. כמו כן על פי הגהת החזון איש בתוספות שלאכילה מותר. ואם כי הגהה זו אינה מתיישבת כדאמרו, אלא שדרך זו נכונה אף לפי דברי התוספות עצמם כדאמרו, שכל שמותר לו לסחור בהם, מותר לו גם לאכלם.

לכן נראה כי אדם שלוקח עמו פירות עד מזון שלש סעודות לחוץ לארץ אין לו ממה לחשוש, וכך הורה הגר"ש ישראלי שליט"א. ונראה שהוא הדין דמותר לשלוח חבילה עם מזון עד שלש סעודות, באופן שתגיע הרבה לפני זמן הביעור (אף אם תתעכב מעט בדרך).

(אכן, הרב קוק זצ"ל נמנע מלשלוח לחוץ לארץ אתרוג, של שביעית, אף שאתרוג לשעות מסוימות אינו צריך ביעור, ויש בו פחות משלש סעודות. אך נראה דנקט הידור בנפשיה, גם מצד עצם הדין, וגם משום שרצה לחזק את חשיבותה של המצוה, בעיקר משום שהוא היה ממצדדי היתר מכירת הקרקע לנכרי. והיום נהוג לשלוח אתרוגים לחוץ לארץ, אף שלא נמכרו לנכרי).

ז. פירות העומדים ליצוא

לכל הנזכר לעיל יש לצרף כסניף שתי סברות נוספות הסברה היא של הגאון רבי חיים ברלין ושל המהרש"ם כפי שהובאה במכתבו של הרא"ם אייזן אל הרידב"ז (בית רידב"ז סימן ה' סעיף יח' לקראת סוף שאלת חכם) להורות היתר להוציא פירות שביעית לחוץ לארץ באם האילנות ניטעו מתחילה אדעתא דהכי. הרידב"ז נשאל אם הוא מסכים עם הוראה זו, והוא משיב שאינו יודע שום מקור להוראה זו, ומשמע שאין הוא מסכים עמה.

כמו כן מבחינה מעשית רבים העצים שנטעו במחשבה שפירותיהם ימכרו בארץ רק שבשנים מאוחרות יותר החליטו שיש כדאיות לייצא, או שנטעו למכור את הפירות במקום שניתן פעמים בארץ ופעמים מחוצה לה. ויש והדבר תלוי בטיב הפרי שחלקו משווק בארץ וחלקו מיוצא. לכן קשה לסמוך על הוראה זו. ומכל מקום במקום שברור שהעצים ניטעו במפורש על מנת ליצא את פריהם, יש מקום להסתמך על שני גדולי עולם המתירים בזה, ובפרט אם יעשו כן על ידי אוצר בית דין (וינצלו על ידי כך מאיסור סחורה). ברם גם כך יש להקפיד על קדושת הפירות.

ח. כשאין מספיק אוכלים בארץ ישראל

כתב הרידב"ז (בית רידב"ז סוף סימן ה'): "כל עיקר שאסרו רבנן להוציא לחוץ לארץ הוא משום דבשביעית היה תבואה ופירות מעט, לפיכך אסרו רבנן להוציא מארץ ישראל שהיה הרבה אוכלים בארץ ישראל, מה שאין כן בזמן הזה שאין אוכלים בארץ ישראל, ואדרבא אם לא היו מוציאים לחוץ לארץ הרי אנו מפסידים פירות שביעית שיתבלו וירקבו כי אין להם אוכלים ולא שותים בארץ, והתורה אמרה לאכלה ולא להפסד, ואי אפשר לאמר שיגזרו רבנן בזה".

הגר"י ליברמן (שו"ת משנת יוסף חלק ב' סימן כה') שולל את הסברא שבטלה הגזירה: "אני העני לא זכיתי להבין דברי קדשו, איך נוכל מעצמנו ומדעתנו לבטל איסור דרבנן הנזכר במשנה מפורשת, בטענת נשתנו העתים, והרי גמרא מפורשת היא (מועד קטן ג' ע"ב) דאפילו רבן גמליאל ובית דין אינם יכולים לבטל תקנתא דבית שמאי ובית הלל... ופסק כן הרמב"ם (הלכות ממרים פרק ב' הלכה ב') שאפילו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו, אין האחרונים יכולים לבטל ואם התנאים לא יכלו, איך נוכל אנו אחרי סתימת המשנה והש"ס?!". אך טענה זו ניתנת להדחות, שהרי חז"ל אסרו גם יצוא של דברים שיש בהם חיי נפש, אף בשאר שנים והיום התירו כמו שכתב הרידב"ז עצמו, שהסיבה שאסרו היתה משום יישוב הארץ ומחמת כן התירו כאשר נשתנו הזמנים ובשכיל יישוב הארץ צריך ליצא. ואם כן יש לומר שהוא הדין אף בשביעית, הסיבה שאסרו היא כדי שיהיו פירות בארץ ישראל, ואם יאסרו לייצא אפילו שנה אחת ספק רב אם יהיה כל הגידול כדאי, קל וחומר לפי מה שהבינו במשנת יוסף כי על פי הרמב"ם וסיעתו שהאיסור לייצא הוא משום קדושת פירות שביעית ולפי הר"ש והראב"ד שהטעם הוא שמא יתחלפו ושוב לא ינהגו בפירות קדושת שביעית ואם כן בימינו שיש חשש שהפירות ילכו לאיבוד ולהפסד משום שרגילים ברוב השנים, ליצאם, ואין מספיק שוב לקטלם בארץ בשנת השמיטה, יש חשש להפסד פירות שביעית דווקא אם לא ייצאו אותם, שיש להורות להתיר ליצא. ברם שאלה אחרת על הרידב"ז כתב במשנת יוסף שם בשם ספר זיו היס, ובדומה לכך הקשה הרא"ם איזון בבית רידב"ז שם: "קשה, דאיסור הפסד פירות שביעית הוא דווקא כשמפסידים בידים, אבל אם נפסדו מעצמם מחמת שאין אוכלים, לא עבר שום איש על איסור הפסד פירות שביעית, מה שאין כן אם יוציאים לחוץ לארץ וינהוג בהם כבחולין, ויפסידים בידים או יעשה בהם סחורה, הרי זה עובר על איסור סחורה והפסד פירות שביעית... וגדולה מזו מצינו דחכמים בטלו מצות שופר ולולב דאורייתא, בשכיל חשש שמא יעבירונו ד' אמות ברשות הרבים. והתם מבטל מצות עשה דאורייתא, ואפילו הכי אמרו חכמים עדיף שיעבור בשב ואל תעשה, ולא יעשה איסור בקום ועשה. וכל שכן כאן שאם נפסדים על ידי שאין אוכלים, שלא עשה שום איסור, דאין להתיר בשכיל זה להוציא פירות שביעית לחוץ לארץ".

ט. שעת הדחק

אלא שנראה כי טעמו של הרידב"ז היה בהתחשבות עם שעת הדחק הגדולה, כמו שכתב גם מרן הרב קוק (שבת הארץ קונטרס אחרון סימן כג'): "אין לנו שעת הדחק גדולה מזו, שבהוצאת פירות ארץ ישראל בזמננו לחרץ לארץ חלוי יסוד הכלכלה של יושבי ארץ ישראל". ולכן על אף שבהוצאת פירות שביעית לחרץ לארץ הרי הוא כעושה בידים, כיון שאין בכך משום פגיעה בקדושה, אלא אם באמת יתחלפו הפירות, אלא פגיעה במעלה ומאיך גיטא, עומד על כל המאזנים, חשש רציני להפסד פירות שביעית ושעת הדחק הגדולה של היישוב, ולכן החיר.

ראה עוד מה שכתב שם מרן הרב להסביר: "דמאן דפסק דלא כרבי שמעון בן אלעזר סבירא ליה, דכיוון דמוכח מברייטא דסתם מתניתין כרבי שמעון בן אלעזר אתיא, ורבי דהלכה כמותו מחבירו, פליג עליה, ראוי לפסוק הלכה כרבי... ואולי יש לומר עוד, דאף על גב דבאמת אין חילוק בין לכתחילה לדיעבד, ומאן דאמר דמתבערים במקומם לא סבירא להו גם כן איסור הוצאה כלל, מכל מקום אנן חיישינן מפני הספק אם יש לסמוך הלכה כרבי מחבירו גם נגד סתם מתניתין, ופסקינן בלכתחילה כמאן דאמר דחוזרים למקומם, ובדיעבד סמכינן אמאן דאמר מתבערים במקומם בחוץ לארץ. ולפי זה כיון דקיימא לן שעת הדחק כדיעבד דמיא והרי אין לנו שעת הדחק גדולה מזו... אם כן ודאי כדיעבד דמי, וכיוון דהוא בדיעבד, קיימא לן דמתעברים במקומם בשעת הדחק. ואפילו לכתחילה מוציאם".

המעין יראה דיש בדברים דחקים גדולים ורק משום שעת הדחק נכנס אליהם כדי לאפשר יצוא וקיום היישוב. וזו גם הסיבה שהרידב"ז נכנס לדוחק להתיר יצוא מחמת שרז"ל לא התכוונו בגזרתם גם לימינו אלה. אכן יש לשקול שבימים אלה שגדל היישוב פי כמה וכמה ב"ה רבים מן הפירות המיוצאים יכולים להיות משווקים בארץ עד תום, אם רק יורידו את מחירם ואוצר בית דין יחלק אותם עם כיסוי ההוצאות בלא רווחים כלל. אשר על כן יש להסתמך על סניף זה רק במקום בו הוא אכן קיים.

י. סיכום

ניתן לייצא לחרץ לארץ פירות שביעית לאחר ביעור או אף קודם ביעור אם עשו כן בדרך סחורה המותרת או דרך אוצר הבית דין. בכל מקרה יש להזהר מלמוכרם לגוי. ויש להזהיר ולהזהר בשמירה על קדושת פירות שביעית.